

(domovina tu je, domovina gde je?)

Čak i ako domovina nije trajna vrednost
već delovanje jedne osobene tehnike,
ipak pati onaj ko domovinu izgubi.
(Wilhelm Fluser)

Da sam jedna mala ruža ja... Ili ne: da sam nekakav pantomimičar, zatražio bih minimum pola sata ćutanja, mada prvi ja nisam siguran da bih izdržao. Znam, međutim, i to, da nisam u stanju da dam zadovoljavajući odgovor, lišen svakog opsenarstva, na pitanje *domovina gde je?* Radije ću se praviti da mi – kao i većini sapatnika – kakvu-takvu, prenosivu i preseljivu, domovinu predstavlja moj manjkavi jezik, pa ću i dometnuti koju. Pokušaću, dakle, da napabirčim nekoliko rastočenih reči, raspolučenih rečenica, u točak zapletenih, zakukuljenih misli. Svojevrni naramak ugaraka. Ali, da nisam već prekardašio?

Šteta što uzorna rečenica čuvenog subotičkog pisca Kostolanjija "gegam ja tako kući iz redakcije" ne pokriva temu do te mere da odmah sednem na mesto (a gde to beše?). Šteta, pošto sam proteklih godina – tokom svakakvih potucanja – toliko puta premetao tu stvar u sebi, da je prosto-naprosto iskopnela. Umesto nje ostalo je tek udubljenje, kao kad mačka ustane s jastuka. Ali jastuk već odavno nije isti, baš kao ni, od nekadašnjeg zekana nastala mačka. Umesto Novog Sada – Pešta, umesto zloguke Ilirske ulice – Kraljevska. Širi centar umesto periferije. Ni sam ne znam dokle će još izdržati moj mačkasti vršnjak. To – skoro pa centar.

Ponekad bih da ga počastim zimskom salamom, ali on se sa njom samo igra. Čušne je pod mašinu za veš, za šta mu slede batine, što ne ide. Inače, što se tiče redakcija, prošao sam kroz mnoge, tokom svih ovih godina, prohujalih hitro poput razvigorca ili pak kilavo usporenih. Među njima poslednja je književna redakcija mađarskog radija. Povremeno pokušavam da ga zavolim, mislim radio, počev od spoljašnjih građevinskih pojedinosti pa sve do promenljivih unutrašnjih tapeta. Počev od stola za montažu i mikrofona – preko takozvanog mosta uzdača – pa sve do trpezarije i nazad, što mi ponekad i uspeva. Ali samo onoliko koliko je ovde pristojno da priznam. Za više i ne znam. Ni srce, jetra, žuč nisu nekadašnji. Zreli su za kiselu čorbu. Pluća valjaju za plućicu? Šta još reći u vezi s mojim poslom skopčanim sa "domoljubljem"? Imam osećaj, koji me donekle teši, da ni Deže (gorepomenuti gospodin iz Subotice) nije više onaj stari.

Ne mari, duh se ne predaje. Pogotovo ne onaj sintetičke ševe. Pošto je domoljublje, je li, delovanje jedne osobene tehnike. „*Home is where your hearth is*“. Srce. Sa pis- i pejs-mejkerom. Ištvan Domonkoš, koji živi u Švedskoj, kao vojvođanski mađarski pisac, drvoseča, teniski trener i redar u ludnici – jednom rečju moj kolega – pevao je onomad o ševama s pejsmejkerima i *portable* domovini. Ja biti malo ptići i obožavati škembići itd. Da li je ta domovina prenosiva tako da izduvaš iz nje vazduh, pa je malo dalje naduvaš, kao gumeni dušek? Bez vešplavmodrog mora mog prijatelja, pisca Ota Tolnaija? Ili sa

njim ali bez Tolnaija? Biće da baš tu temu obgrizuje sentiš-muzika pomenutog Mađarskog radija. Za to vreme izlapela tetka Mariška, koja nema čestito ni da pojede, voda svojih 12 pitbulova oko zgrade, a ja donosim odluku da im, ne baš izbliza već poizdalje, dobacim ono malo preostalog mozga. I od tog momenta postajem optimista, poput junaka zaboravljenog vojvođanskog mađarskog pisca Ervina Šinka, iz 1919. godine, u vreme Sovjetske Republike. (Mađarski: no verimač rezon, bat...).

Ponekad čitam. Imam neke zaostatke. Čitam, recimo, u vesprenskom časopisu *Ex Symposion*, u čijem sam osnivanju i istrajavanju i sam učestvovao, u svesci iz 1993. godine, srpskog pisca Svetislava Basaru. Pisac sa imenom koje na mađarskom čudno zvuči – nemoćni smo pred takvim pojavama, ali sve u svemu nije strašno – piše našoj ovdašnjoj pesnikinji Margiti Kavai, u Ladanj, i veli da zemlja koja je još nedavno bila i naša, tj. jugomađarska, nije više ničija. (Ima takvih prezimena, koja u drugom jeziku zvuče čudno. Na primer – Pederevski. Nomen est omen. Basara se na mađarskom, s oproštenjem, razume kao Jebotić. – *Prim. prev.*) Sada je to, poručuje on, obična pustoljina, u kojoj vršljaju bande kriminalaca i prevejanih bitangi. Sve su prigrabili primitivci. Neuporedivo gadniji od negdašnjih komunista. Tako tvrdi Basara. Nemam šta da pridodam. Pa ipak mi se malo debatuje s njim. Voleo bih da iscedim makar malecku nijansu, makar samo zarad nade, ali nemam više dovoljno snage za to. Mamuzam sunčanom strane Kraljeve ulice – pravac kuća – i posmatram kako iznad Strelišta ponire, da bi se "olakšao" možda baš kod Novog Sada, *jeroplan* (neka vam bude!) – i na pamet mi pada Zmaj, srpski čika Aždaja. Labavo premontiran u Radnotija, tako da se uvek može odrešiti, glasi ovako: *Iz kabine krilatice mapa je svaki predeo, pa ne možeš videti gde čika Jova je sedeo.*

Na stopalu se, ako je verovati masažerima i akupunkturistima, tačka doma krije baš ispod tzv. zmajevog čuklja.

U svojstvu podnožnih napomena što se dotiču zemlje, još samo toliko da se Jovan Jovanović Zmaj, srpski Janoš Aždaja, prevodilac *Toldija*, *Janoša Viteza* i *Čovekove tragedije*, nenadmašni pisac za decu, rodio i umro (istina još onomad, u vreme Monarhije) u danas sve više iz vazduha projektovanom Novome Sadu; na obroncima Fruške Gore koju vazda nastoje da poravnaju. A ja sam Atila Balaž. I do sada sam uglavnom pisao o čovekovoj tragediji. Počesto u ime dece, pa i detinjasto. Nema potrebe da nabrajam naslove. Nego, nabavim ja tako jednom štene pulina. Sećam se kako sam ga stavio u kutiju, pa u auto, i na put. Pogani mali čupavko, ma kuda da krenem, a činilo se da sam uhvatio pravac kući, cvili k'o lud za svojim zavičajem.

Sećanje na to – otvrdlog srca – dugo sam potiskivao. A u prvi mah mi se činilo da ću ga izlupati i vratiti. A zapravo mi nije preostalo ništa drugo do da se batrgam između "sveznalice" Vilhelma Flusera i odveć direktnog Svetislava Basare.

Po želji slušalaca: Tom Džons – *green, green grass of home*, tralalala.

O čemu sam ono počeo? A, da... Još jednom bih spomenuo čika Jovu Zmaja. Opšte je poznato da je držao rekord u pisanju dečje poezije u jednom dahu i da je, u prozoru svoje kuće, držao božure sa Kosova polja, čija senka uvek malo žuri ili kasni u odnosu na položaj sunca. Zahvalno potomstvo mu je, normalna stvar, podiglo spomenik. Ispod njegovog šešira, a iznad čeličnih mu pluća, vremenom su lastavice svile gnezda. Tu su se osećale tako bezbednima, da su se dugi niz godina uvek vraćale u hladovinu oblog olučnja-

ka, poput legendarnih ptica iz kapistranskog manastira u San Francisku, o kojima je, takođe legendarno, svojim baršunasto-setnim glasom, pevao bivši limarski šegrt, Albano.

Saglasno mojim saznanjima, ornitološka situacija pomenutog kapistranskog manastira u San Francisku još uvek je ona stara, dok je izveštaj o stanovnicima iz susedstva čika Jovinog spomenika ovakva: s proleća 1999. godine lastavice se – nekim čudom! – nisu vratile kući. A ruže su te godine isterale samo prema unutra, dok je zova zapupela, stručno rečeno, u "pazušnjacima". U isto vreme krompir je grunuo da cveta ispod zemlje, što se dogodilo još samo četrdesetih godina, ali onaj ko je pisao maturalni rad na tu temu odavno više nije među živima pa tako nemamo koga da priupitamo. A i zašto bismo ikoga uznemiravali pukim fantaziranjem?

Inače, ima ih koji se sećaju da je, krajem osamdesetih, jedna proročica iz Srpske Pazove (?), Ciganka po imenu Nostra dama, prorekla da će nastupiti vreme kada će ptice nositi krvava jaja, kada će nam Kain izbljuvati Avelja u lice, a dečja pesma preći u tužbalicu. Bošnjaka sestra Nostre dame je pak u vreme ramazanskog posta u snu videla krvavicu, a u stvarnosti presrela zanemelu svadbarsku povorku, što je vrhunac nesreće. Vrhunac, sa kog se ne razaznaje staza što vodi kući.

Pre nego crne, pokvariće se krv devičanska – proricale su obe – i postaće gorak zalogaj u ustima čovečijim. U so će se pretvoriti vino u grlu njegovom, a u ljuto sirće će mu se izvrći suze u očima. Sopstveni prst će mu kroz uho provrteti glavu.

Kuku nama, otačastvo gde je?!

Valjda je (još) uvek u onome što mi – nepostojeći – šešir pridržava.

To samo nebo zna i vidi, neizmerno i veličanstveno.

Iz svojih visina, eravo.

Znam, morao bih se nekako sabrati, pa makar i uz muziku davno upokojenog sentandrejskog muzičara, Avakuma Avakumovića. I to baš u Sentandreji, kuda – kako me moji ovde zadirkuju – počesto navraćam u potrazi za svojim.

– odlomak iz romana *Meztelen folyó (folyóproza)* –

(S mađarskog prevela **Draginja Ramadanski**)